

GÜRAY ÖZ

KARANLIKTA GÖKKUŞAĞI

Yalnız bırakmayan büyük aileye...
Onlarsız olmazdı...

Marlov

Nevra'ya, "Bugün uğrar mı bize?" dedim. Kızdı Nevra, "dur," dedi, "biraz soluklansın adam, daha yeni çıktı Kandıra'dan. Çarşamba günü akşam evdeysen... Evde miyiz? Telefon edeyim mi?"

"Olur," dedim, "işim yok, ne işim olacak?"

Geldi. Hâl hatır sorduk; zayıflamıştı biraz.

"Uzun zaman geçti, neler oldu? Zor zamanlardı senin için. Geçti, gitti, gelmez mi yeniden?" Güldü. Kırmızı şarabı markasını göstermeden açtım. "Çok iyi bir markadır," dedim, "en iyisi budur."

"Nereden biliyorsun, bundan kötüsünü nereden bulacaksın?"

"Mecbursun zaten," dedim, "çünkü bir tek bu var elimizde."

Bir yudum içti, beğenmişti besbelli, ışığa tuttu, uzun uzun kokladı. "Kandıra Kapalı'dakiler daha iyiydi." dedi sonra, yine güldük. Yemeğe kadar romandan söz etmedik. "Ercüment anlattı," dedim, "geçen gün kapıda Marlov'la çarpışmış Nermi."

"Duydum, sahi nedir, neyin nesidir bu çarpışma hikâyesi?"

"Anlatayım..." dedim, biraz da bilgiç bir hava takındım ister istemez. "Kuantum fiziğinde," dedim, "karşılaşınca birbirini 'yok' eden enerjiye dönüşen atom altı parçacıklar vardır. Yazarlar, kahramanlar da onlara benzerler. Karşılaşmamaları gerekir. Karşılaşırlarsa birbirlerini yok ederler, yazdıklarının kütlesi yok olur."

"Güzel hikâye." dedi. "Güzeldir, hatta şiir gibidir." dedim. "Nötrinoları bilir misin? Bilinen en küçük atom altı parçacık mı, dalga mı artık bilmiyorum, Güneş'in merkezinde oluşan nötrinoların çepere ulaşması üç saniye sürermiş, her şeyin içinden geçip

giderlermiş, hatta şu anda milyonlarcası bizim vücudumuzun içinden geçip gidiyormuş, engel tanımıyorlar yani. İşte asıl şiir bu. Böyle sürprizlerle dolu kuantum dünyası. Düşün, bir elektron bir pozitronla, yani anti-elektronla çarpıştığında ikisi de yok oluyor. Kütleleri ortadan kalkıyor, enerjiye, ışığa, fotona dönüşüyorlar.” Bunları anlattım ona, Marlov’a yani. “Ad takmış bizimkiler, sen de Nermi’yi gözaltından sonra tutuklatıp içeriye atsaydın olmaz mıydı?” dedim. Kızdı, ciddiye aldı sanki. “Yok mu olalım istiyorsun?” dedi. “Şaka,” dedim, “şaka, bu âlemde daha geçmiyor neyse ki kuantum fiziği.”

“Cahil,” dedi, “geçmez olur mu?” Sustum. O da sustu, sonra tek kelime etmeden çekti gitti. Peki, ne yapıyoruz şimdi? Ne yapacağız, el mecbur başladık bir kere, devamını getireceğiz.

Nevra da kaş göz ediyor mutfak kapısından, kalktım. “Nevra çağırıyor, biliyorsun, bensiz bir işin altından kalkamaz.”

Güldü, “Ne demezsin!”

Nevra, yanağımdan biraz da acıtarak bir makas aldı: “Şu peynirleri götür, şarabı dayadın adama, yanında hiçbir şey yok.”

“Haklısın...” dedim usulca. “Haklısın, kuantum fiziğine daldık da.”

“Neyinize gerek kuantum fiziği sizin?” Sonra bir an durdu. “Size de bulaştı, eyvah!”

“Ne bulaştı bize?” dedim. “Kimden bulaştı?”

“İşte bu anlattıklarını kitapta okudum ben.” dedi Nevra, “İlk sayfaları yazıyorsunuz şimdi.”

“Sen ne zaman okudun? Daha paketi açmadım bile.”

“Yok, ben okudum,” dedi Nevra, “bir iki yerine de itiraz ettim.” Kızdı, köpürdü. “Okuyun, yalnızca imlasına bakın siz!” dedi. Bir de mektup bıraktı. “O genç editöre verin.” dedi. “O okusun yazdıklarını.” Kızdım artık ben de. Nevra’ya söylendim, böyle yayıncılık mı olur? Olmaz tabii...

Peynirleri götürdüm, aktardım Nevra’nın söylediklerini, “Seni istiyormuş, sen okuyacakmışsın romanı.”

“Aldırma sen,” dedi, “bildiğin gibi yap.” O, romanın son hâliyle ilgilenmez bile. İçeride de ilgilenmezdi yazdıklarıyla, bize okutur, sonra avukat görüşünde gazeteye gönderirdi. Zuladan

bir şişe daha çıkardım, ikiledik şarabı. Nevra, “Ben yatıyorum artık,” dedi, “çok uzatmayın siz de.”

Bilmiyorum ne kadar uzattık, hava hafifçe aydınlanmaya başlamıştı, biz de zaman, uzam meselelerine dalmış, içinden çıkamayacağımızı anlamaya başlamıştık. Zaman, uzam derken Hikmet geldi aklıma, ne tuhaf bir ölüm seçmişti bizim Marlov, onun için. Buzkaşı’nın sinirli, yarışa odaklanmış, ağızları burunları köpük içinde, hırçın atlarının keskin toynakları altında öldürdü Hikmet’i. İntihar da dedirtmedi kimseye, “durum”muş, durum denirmiş böyle ölümlere... Delinin teki işte, koltukta uyuklamaya başladı sonra, başının altına bir yastık koydum, battaniye ile örttüm üstünü, homurdandı. “Sakin,” dedi, duyulur duyulmaz bir sesle, “sakın uyandırma beni sabahın köründe...” Sabahın köründeydik zaten, ben de gittim kıvrıldım Nevra’nın yanına... Dışarıdan alaca karanlıkta işe giden işçilerin sessiz mırıltıları geliyordu, arada kısacık bir motor gürültüsü. Sonra yeniden sessizlik, Marlov’un öfkeli yüzü beliriyor uykulu zihnimde, gelecek diye bir şey yoktur, hızla gelir ve geçmiş olur yaşanan her neyse. Yazdıklarımız, geleceği anlattığını sandığımız satırlar, cümleler, kelimeler bile anında geçmişe dönüşür. Üzülmeyin, diyordu sanki alay eder gibi, hayat geçmişten başka bir şey değildir.

Hikâye eskidir

Hayat, geçmişten başka bir şey değildir. Bu romanda zaman ve mekânlarda karışıklıklara, iç içe geçmelere, (gençler bilmez ama öğrensinler onlar da) “takdim tehirlere” rastlayacaksınız. Şu başı sonu olmayan evrende, toplu iğne başı kadar yer kaplamayan küçücük dünyamızda, bir yandan evrenin sırlarını keşfetmekte pek cüretkârsınız ama ivmesi her gün artan adımları atarken, toplumsal gelişmede aynı hızı yakalayamıyor, üstelik sık sık frene basarak gelişmenin doğal hızını kesintiye uğrattığımızın da farkında değiliz gibi davranıyoruz. Onların bu kimi zaman çözüm arayan çelişisini, anlaşılmayı bekleyen paradoksunu anlatmaya niyetlenen yazarların, bu durumu dikkate almaları, insandaki tümele egemen olma gayretini küçümsememeleri herhâlde yerinde olacaktır. Çelişki çözülür, paradoks anlaşılır. O nedenle de biz fukara yazarlar, tarihin akışına değil, kendi zihnimizin akışına daha çok güveniriz. Yenilmemek için yaparız bunu, zamana karşı direniş gibi bir şey. Bu gayretin, çabanın, insanı büyüleyen bir yanı kuşkusuz var ama asıl olan, yenilgiler karşısında sağlam durmak, yıkılışın acısını içinde duyarken ayağa kalkmak, kalkabilmektir, dendiğinde şaşırmalı mıyız? Bu hikâye, böyle bir hikâyedir.

Hayat, geçmişten başka bir şey değildir. Son yıllarda sık sık okuduklarınızdan daha farklı, yıkılışın trajedisini yazma hevesinde ya da kendini temize çıkarma kaygısında olanların yazdıklarından farklı bir şeyler okuyacağınız kesindir ama bir bakıma da daha önce yazılmışların tekrarıdır. Bu tekrar, yinleme

sözcüğünün kendine göre bir sihri olduğunu da söylemeden geçmeyeyim; her tekrar, bildiğiniz gibi aynı zamanda inkârdır. Öyleyse aynı hayalin bir başka versiyonunu, bir başka kopyasını değil, inkârını okuyacaksınız. Okuduğunuz cümlelerde, kelimelerde yinelemeler görürseniz, rica ediyorum, sözcükleri boş verin, içinizden yükselen isyana, henüz küllenmemiş közlere bakın, onların çıtırtısını duymaya çalışın. Bütün bir hikâyeyi anlatırken bütünü anlatabilme kaygısı, zamanların ve mekânların iç içe geçmesini zorunlu kıldı. Olup bitenlere yukarıdan bakmakla tepeden bakmayı birbirine karıştıranlardan olmayın. O anlattığın hiç de o zaman olmamıştı, anlattığın gibi de değildi, diyen çıkarsa, hayır, yanılıyorsunuz, tam da o zamanda, o mekânda, tam da anlatıldığı gibi olmuştu, diyeceğim de başka bir şey demeyeceğim. İnsanoğlunun her yerde, her zaman olabildiğini, bunun artık bir sır olmadığını da söyleyeceğim ki beni akılsız bir modernist olmakla suçlayan, suçlamaya hazırlanan aklievvelerin yolunu tıkayayım. Bu arada, bu romanın ilk cildini okuyup “Bu da ne, hiçbir şey anlamadık bu abuk sabuk şeylerden” diyenlere de anladıkları dilden sıcak selamlarımı gönderiyorum, zordur bazen anlamak. Aynaya bak, aynaya bak...

Bu anlatının ya da tümüyle benim kurgum olan, yani güncel gerçeğe olmasa bile hakikatle ilişkili olan hikâyenin devamı ama aynı zamanda inkârı olduğunu söyleyeyim de bu nasıl şeydir, başı yok sonu yok, diye suçlamayın, ahkâm kesmeyin. Öncekinde büyük yıkılışın benim gibi, bizim gibi, sizin gibi insanlarda yarattığı travmayı, yıkıntıyı anlatmayı denemiştım. Nermi’nin babası da kendini atların sert bir bıçağa benzeyen toynaklarının altına atarken “durumu” dondurmayı, yıkıntının izlerini sonsuza kadar hiç değilse kendisi için sonlandırmayı denemişti. Durum da ne demek, bu bir intihar diyenler oldu, olabilir, ama zaten intihar da durumun inkârı, duruma köklü bir itiraz, onun yeniden üretilmesi değil midir?

Kendiliğinden gelişen durumlar gerçeğin kendini ifade ediş tarzının kaçınılmaz sonucudur. Dönüp baktım sonra bu karışıklıklara da, dedim ki insanlar, tıpkı Marcel Proust’un dediği gibi “Yıllara dalmış devler misali, yaşamış oldukları sayısız günden

oluşan, birbirinden uzak dönemlerin hepsine birden aynı anda değiyorlar.” Öyleyse bu karışıklık, insanın kendi yolunu bulmasının bir işaretidir. Sonuçta hikâye ölmez, anlamı derinleşir yalnızca, kendi bildiği yola çağırır sizi. Aslında mekânların ve zamanların iç içe geçmesi zamanın, mekânın, onsuz var olamadıkları hareketin kaçınılmaz sonucu değil midir? Bütün bu sonsuz evrende kapladığımız yerin küçüklüğüne bakmadan onu aşarak evrenin derinliklerine dalan, makronun, mikronun; zamanın, uzamın devasa büyüklüğü içinde kendini yitirmemeyi başaran biz değil miyiz? Öyledir, nihayet biz de kendi küçük dünyamızda büyük evrenin yüklediği ağırlığın ve o ağırlığı aynı anda anlama yeteneğinin izniyle başımıza gelenlere katlanır, onları anlatmayı başarırız. Buna düşüncenin gücü, diyorum ben. Her zaman, işte bakın yaşadığım zaman diliminde, bulunduğum mekânda, o büyük gücün desteğiyle var olmanın sağladığı büyük olanakla düşünerek ayakta kalmayı başarıyorum. Bu nedenle, yazarken zebaninin, ukala küçük sorgucunun, o tuhaf insanın zırvalarına dayanabildim, kendi küçük dünyasına böyle hapsedebildim o ukala adamı, Yusuf’u kuyusundan böyle çıkarabildim.

Şimdi biliyorum, kimi okurlar, hikâyenin ayrıntılarına takılacak, şimdi de dedeler çıktı, kim bu dedeler, zaten yeterince karışık şeyler yazmışsın, bir de bunları mı çözmeye çalışalım, işimiz gücümüz var bizim, diyeceklerdir. Aslında karışık bir tarafı yok yazdıklarımın. Üstelik hepimiz, okurlar da yazarlar da biliyoruz zaman, uzam içindeki kaosun, şu binbir etkenin iç içe geçtiği, birbirinden habersiz ama birbiriyle ilgili, ilişkili, düzeni kendiliğinden kuran düzensizliğin neşeli kahramanları değil miyiz? Süremiz dolduğunda, gücümüz tükendiğinde, tamam bu kadar, diye fısıldayıp, bizi mavi siyah bir karanlığa, sonsuzluğa büyük bir soğukkanlılıkla, acımasızlıkla göndermiyor mu hüznü, keuderli, çaresiz kaderimiz?

Nermi’yi de işte bu nedenle mavi siyah karanlığın içinde görmediği babanın oğlu, görmediği oğlunun babası yaptım. Bir büyük hayal kırıklığını bir başka mekânda yenmeye, aşmaya çalışan Hikmet’in, arkadaşlarının, Erde’nin, Ali’nin hikâyesini, romanını, Kuşların Kanat Sesleri’ni yazarken Hikmet’i öldürdüm,

Erde'yi Paris'e, Ali'yi zorbalığın hüküm sürdüğü zaman diliminde İstanbul'a yolladım. Zaman geçti sonra, her zamanki hızıyla. Nermi'nin görmediği oğlunun dedesi gibi oldu sonra Ali. Sabredin, sabırlı olun, anlayacaksınız, o kadar iyi ki araları, ilişkileri öyle yoğun ki doğal olarak küçük Hikmet'in dedesi oldu Ali. Zaman hızlanıyor ister istemez bu romanda. Biraz karanlık bir ifade gibi mi geldi size? Olabilir. Her neyse, herkesin kendi zamanı, kendine ayrılmış zaman dilimi içinde de mutlu, mutsuz olmaya hakkı vardır. Proust'un sözlerini de unutmamalı, bütün zamanlara aynı anda değebilme yeteneğine sahibiz. Nâzım'ın "cesur, cahil, hâkim ve korkaktırlar" dediği insanlarız bizler. Bu romanın içinde de buna benzer şeyler bulacaksınız. Kimi satırlardan korkunun sızdığını söyleyip duruyor zaten benim artık zamanın kıyısına yaklaşmış "delikanlı" editörüm. Bundan daha doğal ne olabilir? Zamanın kıyısında, sonsuzluğun bir adım ötesinde mavi siyah karanlığa karışmak üzereyiz. Hikâyelerden oluşan, onlarla zenginleşen romanlar aslında o mavi siyah karanlığa doğru giden anları anlatmak için yazılırlar. Hikâyelerin içine yerleştirdiğimiz meramımız, maksadımız, gizli amacımız budur. Peki, hikâyenin hiç mi anlamı yok, diyeceksiniz, kuşkusuz önemlidirler, bizim o hızla akıp giden zaman içinde varoluşumuzun gerekçelerini anlatırlar, yoksa bizim zaman içinde bulunmamızın da hiçbir anlamı olmazdı. Ne biz kendimizi biliriz ne de ötekiler, yani zamanın bizim dışımızdaki yolcuları kendilerini ve bizi bilebilirler. Neyse, uzatmayalım, zaman kısa, hikâye uzun. Durun ve susun şimdi. Yalnızca okuyun; hüznü olduğunu söyleyenler çıkacak. Aldırmayın, daha çok gerçeğin peşindedir, o nedenle de bir yıkımın, depremin hikâyesidir. Yaşadığımız bütün depremlerin izinden gidecek, onların hikâyesi olmaya özenecek, sonra da ister istemez karanlıkta parlayan gökkuşağının binbir rengiyle bitecek. Yok, orada bitmeyecek aslında... Bitmesin diye ben sürekli isyan ile inkârın kutsal diyalektiğinde umutla gökyüzüne bakacağım, karanlıkta çakan ışıkların içinde gökkuşağını görmeye, resmetmeye devam edeceğim. Unutmayın, hayat geçmişten başka bir şey değildir ve tüm romanlar o geçmiş anlatır. Siz de kendinizi bir roman kahramanı sanmayın diye anlatıyorum bunları.